

Giedrė Poderienė, Nijolė Janonytė

MOKYTOJO ĮTAKA MOKINIŲ ADAPTACIJOS PROCESUI

Anotacija. Adaptacija, kaip reiškinys, išsamiausiai nagrinėta sociologijos, psichologijos ir pedagogikos mokslų. Pereinant prie profiluoto mokymo atsiveria nauji tyrimo plotai, kuriuose (be daugelio ugdymo proceso valdymo problemų) svarbią vietą užima mokinių adaptacijos mokykloje klausimai. Nors ir modernėjančioje mokykloje, bet atsiranda vis daugiau mokinių, kurie sunkiai prisitaiko prie pakitusios mokyklos aplinkos ir išgyvena adaptacijos krizę. Mokytojo vaidmuo mokinių adaptacijos procese yra vienas iš svarbiausių. Jo pareiga – sukurti aplinką, skatinančią intelektinę ir emocinę mokinių sklaidą, sudaryti sąlygas, užtikrinančias sėkmingą adaptaciją naujoje ugdymo situacijoje. Tai priklauso nuo ugdytojo pedagoginių gebėjimų ir ryšio su mokiniais bei jų tėvais.

Esminiai žodžiai: adaptacija, adaptacinis elgesys, mokytojas, mokinyš, mokinių tėvai.

Įvadas. Adaptacijos problemos lydi žmogų visą gyvenimą. Skirtingais amžiaus tarpsniais tų problemų pobūdis keičiasi, įgauna skirtingas formas ir įvairiais būdais veikia žmogaus egzistenciją. Tai lemia biologiniai veiksniai, socialinė aplinka ir paties žmogaus santykis su jį supančia aplinka.

Adaptacijos procesas yra sudėtingas augančiam ir bręstančiam vaikui. Atėjimas į mokyklą yra naujos gyvenamosios ir veiklos, naujos padėties visuomenėje, naujų santykių su suaugusiaisiais ir vienmečiais pradžia. Labai svarbu, kad mokykloje vaikas galėtų išreikšti savo žmogiškąją esmę, sistemingai lavintų savo intelektą ir kitus gebėjimus, ugdytų valią, jausmus, įgytų būtinų žinių ir įgūdžių, susidarytų humaniškų vertybių sistemą, kuria remdamasis sėkmingai jaugtų į visuomenę.

Mokiniui prisitaikant prie naujos ugdymo aplinkos, svarbu, kad jį realiai vertintų suaugusieji, keliami reikalavimai atitiktų jo amžiaus ypatumus, būtų atsižvelgiama į jo norus, poreikius, nuomonę. Labai svarbu šiuo gyvenimo periodu padėti vaikui suvokti savo emocijas, jausmus, išmokyti jį sėkmingai įveikti stresą bei įgyti reikalingų bendravimo įgūdžių.

Bendras mokytojų ir mokinių tėvų tikslas, pradėjus mokiniui mokytis tiek pirmoje, tiek penktoje klasėse, padėti vaikui „auginti save“, apsiprasti, prisitaikyti prie naujų sąlygų. Psichologiniu požiūriu – tai galima pasiekti, kai siekiama lygiateisiškumo, pagarbaus bendravimo, teisės rinktis, atsakomybės už save ir šalia esantį. Mokytojas negalės padėti mokiniams, kol nesuvoks savo paties elgesio motyvų bei emocinių būsenų. Adaptacijos proceso metu mokykloje teigiamą įtaką daro šios mokytojo savybės: empatija, lankstumas, gebėjimas spręsti konfliktus, kūrybiškumas, atvirumas naujam patyrimui.

Tyrimo tikslas – atskleisti mokytojo įtaką adaptacijos eigai ir rezultatams pirmoje ir penktoje klasėse.

Tyrimo objektas – mokytojo poveikis mokinių adaptacijai pirmoje ir penktoje klasėse.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų (mokymo planų, programų, protokolų ir pan.) analizė, anketinė apklausa.

Adaptacijos samprata. Žmogaus vystymąsi ir gyvenimą veikia biologiniai, psichologiniai, socialiniai-buitiniai, kultūriniai, ekonominiai, nacionaliniai – etiniai, sveikatingumo, urbanizacijos ir kiti veiksniai, lemiantys būtinybę prisitaikyti ne tik tam tikroje ekosistemoje, bet ir konkrečioje sociokultūrinėje erdvėje.

Mokslinėje literatūroje aptinkamos įvairios adaptacijos termino traktuotės. Vieni autoriai, kalbėdami apie adaptaciją, šį procesą supranta kaip prisitaikymą, kiti – kaip pripratimą, dar kiti – kaip barjerą, kuris atsiranda, individui patekus į naujas gyvenimo sąlygas.

Pavyzdžiui E. Grininė, tvirtina [4, p. 49], kad žmogų nuolat veikia trys grupės veiksniai:

- *Biologiniai* (tai maitinimosi ypatumai, bioritmų pasikeitimas, konkretūs biologiniai veiksniai);
- *Psichologiniai* (asmens santykiai su kolektyvu);
- *Socialiniai* (tai buitiniai, kultūriniai, ekonominiai, nacionaliniai-etniniai, sveikatingumo veiksniai).

Psichologinėje literatūroje [2, p. 10] išskiriama *bendroji, socialinė* ir *asmeninė* adaptacija. Bendroji adaptacija suprantama kaip besiklostančių santykių su fizine aplinka sistema. Socialinė adaptacija dažniausiai apibūdinama kaip harmoningų, kooperacinių santykių su socialine aplinka nustatymas. Socialinėje adaptacijoje išskiriamas ontogeninis ir situacinis aspektas. Pirmasis aspektas apibūdina socialinių poreikių realizavimą pagal savo amžiaus galimybes. Adaptaciją, kurioje nors situacijoje gali lemti ankstesnių įvykių tęsinys, antra vertus, tam tikra situacija gali būti tolesnio specifinio elgesio priežastis. Abu aspektai yra susiję. Asmeninė adaptacija apibūdinama kaip savo paties suvokimas, vidinių konfliktų nebuvimas.

Adaptacijos procesas panašus į socializacijos procesą, kurios metu individas įsijungia į visuomenę, jos struktūrinius padalinius, perima jų sukauptą patirtį, socialines vertybes ir normas, formuoja socialiai reikšmingus asmens bruožus. Socializacija – ne tik ilgalaikis, bet ir daugkartinis, nuolat pasikartojantis, dinamiškas procesas. Ji padeda, kaip teigia A. Juodaitytė [5, p. 39], individui ne tik įsijungti į visuomenės gyvenimą, bet ir įgyti socialinių statusą, o kartu socialiai keistis.

Mokytojo įtaka adaptacijos procesui. Mokytojo profesija reikalauja geriausiais būdais perduoti savo iš-

mintį ir vertybes. Būtina saugios atmosferos sąlyga – pagarbūs mokytojo požiūris į kiekvieną mokinį: jo mintis, jausmus, darbo tempą, taip pat ir neatlikimą kai kurių užduočių nereikalaujant pasiaiškinti, pasiteisinti (tai ypač svarbu adaptacinio periodo metu).

Kiekvienas mokytojas savo profesinėje veikloje realizuoja tam tikras vertybes, su kuriomis susiję profesinio gyvenimo aspektai (kiek savo vertybes įsisavina, kaip sugeba jomis remtis ir kaip jas realizuoja darbe). Visa tai lemia, ar mokytojas patenkintas savo darbu, ar suvokia jį kaip prasmingą. Patirtis byloja, kad vis dar vyrauja neigatyvus mokytojo požiūris į mokinius. Taip yra dėl to, kad šiandienos mokytojai mokėsi dehumanizuotoje, į dalykinės medžiagos išmokimą, o ne į besimokančio vaiko asmenybę orientuotoje mokykloje (ir aukštoji mokykla nepadėjo jiems pakeisti nuostatos apie mokytojo profesijos svarbiausius tikslus). Tik atsisakę savo susikurtų ar kitų primestų nuostatų mokytojai gali pradėti geriau dirbti, labiau pasitikėti savo jėgomis, išlaisvinti užslopintą kūrybiškumą, energiją. Tik save pažindamas, atrasdamas ir priimdamas savo stipriąsias puses, mokytojas gali tapti laisvai aktualizuojantis savąsias galias, kūrybiškas, padedantis kitiems.

Visais laikais kalbant arba rašant apie gerus mokytojus daugiau dėmesio būdavo skiriama jo asmenybei, t. y. gebėjimui bendrauti su mokiniais, juos užjausti, paguosti, perteikti savo gyvenimišką patirtį, daugiau dalytis išmintimi negu dalykinėmis žiniomis. Kaip teigia R. Ališauskas [1, p. 4], mokykla neturėtų pamiršti, kad ji yra tam, jog kažko išmokytų vaikus. Tai yra jau ne tradiciniai dalykai – matematika, gamtos mokslai, užsienio kalba, bet ir prie bendrųjų gebėjimų priskiriami pilietiškumas, mokėjimas mokytis ir bendrauti su bendraamžiais. Šie dalykai turi būti integruoti į visą ugdymo procesą. Mokytojams keliamas uždavinys – visapusiškai ugdyti asmenybę.

Pirmose ir penktose klasėse, formuojantis naujam mokinių kolektyvui, mokykla, mokytojai turi sudaryti sąlygas kryptingiems mokinių tarpusavio santykiams, siekti, kad kiekvienas kolektyvo narys kuo geriau vertintų save ir kitus kolektyvo narius, stengtis visapusiškai pažinti kiekvieną mokinį, kad galėtų ugdyti, formuoti, integruoti ir padėti adaptuotis. Mokinių pažinimu siekiama nustatyti, kokie mokinių auklėjimo proceso struktūriniai elementai, į ką atsižvelgti, rengiant ir naudojant pedagoginio poveikio priemones, gerinant kiekvieno mokinio statusą naujame klasės kolektyve.

Mokytojai (ypač adaptacinio periodo metu) turi:

- atsisakyti savo veikloje lyginti vienus mokinius su kitais – tiek į pirmas, tiek į penktas klases susirenka mokiniai, turintys skirtingą patirtį, ugdyti skirtingų pedagogų, turintys skirtingą mokymosi patyrimą; šis skirtingas mokymosi patyrimas turi tapti svarbiu mokymo proceso veiksmu;

- mokymo turinį pritaikyti mokinių poreikiams – svarbu, kad tai, ko mokomasi, būtų praktiškai pritaikyta;
- integruoti įvairius požiūrius ir dalykus – kad mokinys aktyviai mokytųsi, jis turi būti atviras naujoms idėjoms;
- mokymasis turi būti pagrįstas bendromis mokinių ir mokytojų bei mokinių tarpusavio pastangomis;
- pastebėti nors ir menką kiekvieno pažangą – taip ugdomas teigiamas požiūris į mokymąsi;
- pabrėžti, kad santykiai klasėje remiasi ne tik pažangumu, bet ir geranoriškumu;
- dažnai kalbėtis su uždariais, „atstumtais“ mokiniais, nes mokiniai linkę mėgdžioti mokytojo elgesį ir jeigu tas mokinyi įdomus mokytojui, vadinasi, įdomus ir mokiniam;
- būti dėmesingam išoriniam mokinių asmenybės pasireiškimui, poelgių motyvams;
- tyrinėti mokinių interesus ir išsiaiškinti, kuo vienas kitam gali būti įdomūs, įtraukti į bendrą veiklą;
- mokyti mokinius analizuoti save ir padėti įveikti neigiamas asmenybės savybes.

Mokykla nuolat deklaruoja būtinybę bendradarbiauti su mokinių tėvais. Tačiau, kaip rašo G. Kazakevičius ir kiti bendraautoriai [6, p. 52], tik 78 proc. mokinių tėvų pasitiki mokykla. Jeigu mokinio šeima įsitraukia į mokyklos gyvenimą (jau adaptacinio periodo metu) – laimi ir mokytojai, ir tėvai, ir patys mokiniai. Skatindami tėvus domėtis savo vaiko adaptacija, lankytis klasėje, dalytis savo patyrimu, mokytojai kuria nevaržomą atmosferą. Mokytojas tik tada bus nuoširdus ir atviras su mokinių tėvais, jeigu pats tikės, kad tėvų „įtraukimas“ į mokyklos gyvenimą yra naudingas ir produktyvus sprendžiant įvairaus pobūdžio adaptacines problemas.

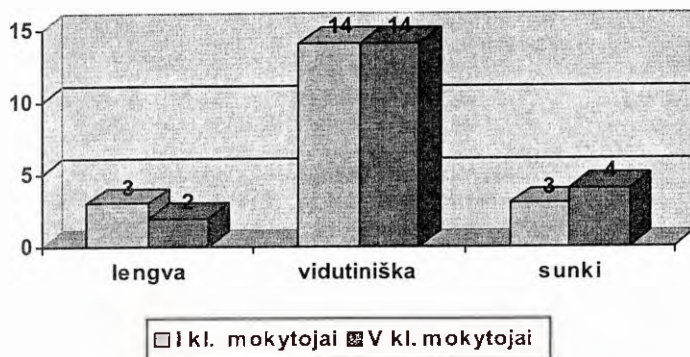
Tyrimo rezultatai. Analizuodami pirmos ir penktos klasės mokinių adaptacijos procesą atlikome *tyrimą*, kurio tikslas – atskleisti mokytojų vertinimus, susijusius su pirmų ir penktų klasių mokinių adaptacija, leidžiančius geriau suprasti mokinių adaptacijos procesą ir numatyti būdus, kaip šiuo periodu padėti mokiniams.

Tyrimo dalyvavo 40 Kauno miesto „Nemuno“, „Žiburio“ ir „Eigulių“ mokyklų mokytojų, dirbančių su pirmų ir penktų klasių mokiniais (20 mokytojų dirba su pirmų klasių mokiniais ir 20 – su penktokais). Pasirinkome šiuos tyrimo metodus: *anketinę apklausą* ir *lyginamąją analizę*. Pedagogų apklausai buvo naudojama anketa, sudaryta iš įvadinės ir pagrindinės klausimyno dalių.

Į klausimą: „Kaip jūs vertinate savo klasės mokinių adaptaciją mokykloje?“ – dauguma mokytojų respondentų, mokinančių ir pirmų (70 proc.), ir penktų (70 proc.) klasių mokinius, teigė (žr. 1 pav.), kad mokinių adaptacija yra *vidutiniška*, nes yra mokinių, kurie sunkiau prisitaiko prie naujos aplinkos ir keliamų reikalavi-

mų; 15 proc. pirmų klasių ir 20 proc. penktų klasių mokytojų mokinių adaptaciją vertina kaip *sunkią* ir 15 proc. pirmų klasių ir 10 proc. penktų klasių mokytojų kaip *lengvą*. Vadinasi, galime daryti išvadą, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių mokytojų savo mokinių

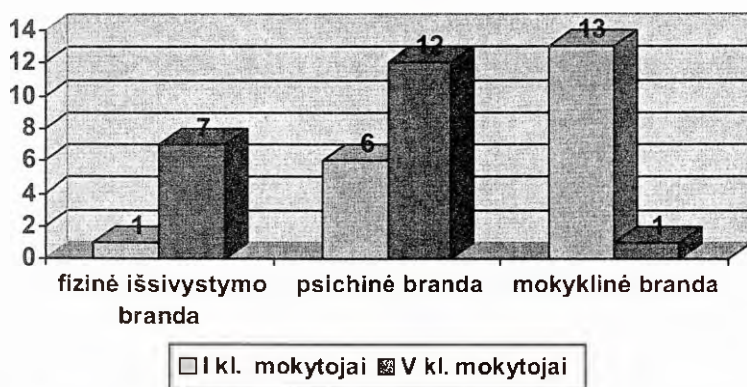
adaptaciją mokykloje vertina kaip *vidutinišką*. Su tokiais mokiniais reikia papildomai dirbti, bendrauti, artimiausią pažinti mokinio šeimą, jos tradicijas, vertybių sistemą, požiūrį į vaiko ugdymą bei adaptaciją.



1 pav. Mokytojų atsakymų į klausimą „Kaip jūs vertinate savo klasės mokinių adaptaciją mokykloje?“ rezultatai

į klausimą: „Kas turi įtakos mokinio adaptacijai mokykloje?“ – respondentų atsakymai pasiskirstė taip (žr. 2 pav.): 65 proc. pirmų klasių ir 5 proc. penktų klasių mokytojų nurodė, kad didelės įtakos turi *mokyklinė branda*; 60 proc. tyrime dalyvavusių penktų klasių ir 30 proc. pirmų klasių mokytojų nurodė, kad *psichinė branda*; 5 proc. pirmų klasių ir 35 proc. penktų klasių mokytojų nurodė, kad moki-

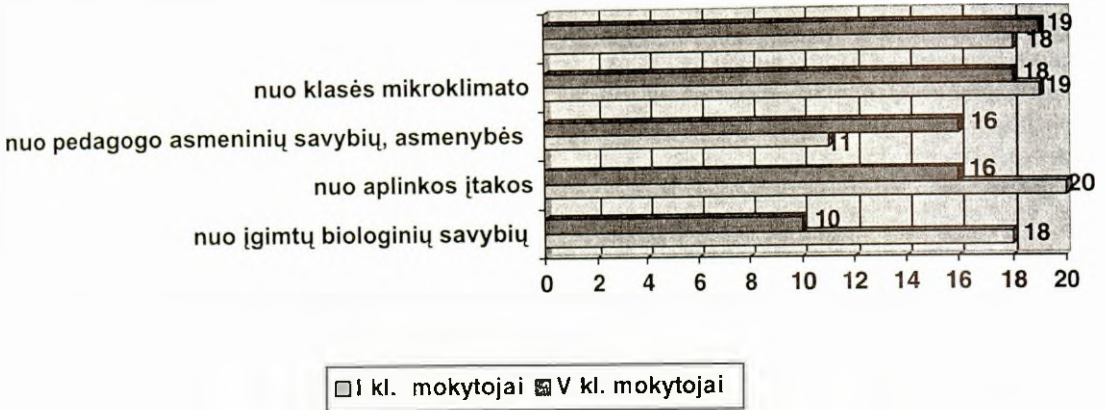
niai dar *fiziškai nesubrendę*. Vadinasi, tyrime dalyvavę mokytojai, vertindami veiksnius, kurie turi įtakos tiek pirmų, tiek penktų klasių mokinių adaptacijai, nurodė, kad kai kurie šio amžiaus vaikai ateina į mokyklą ne tik fiziškai silpni, bet ir psichologiškai nepasiruošę aplinkos pasikeitimams, naujiems reikalavimams, yra labai judrūs, nemoka sukaupti dėmesio, neturi aiškios motyvacijos.



2 pav. Mokytojų atsakymų į klausimą „Kas turi įtakos mokinio adaptacijai mokykloje?“ rezultatai

į klausimą „Nuo ko priklauso mokinio bendravimas, elgesys adaptacijos periodo metu?“ mokytojai respondantai atsakė įvairiai. Tyrimo rezultatai rodo (žr. 3 pav.), kad pirmokų mokytojai galvoja, jog mokinių adaptacijai daugiausiai įtakos turi *aplinka* (20 proc.), *klasės mikroklimatas* (19 proc.) ir *įgimtos biologinės savybės* (18 proc.). Penktokų mokytojai tvirtino, kad mokinio adaptacijos

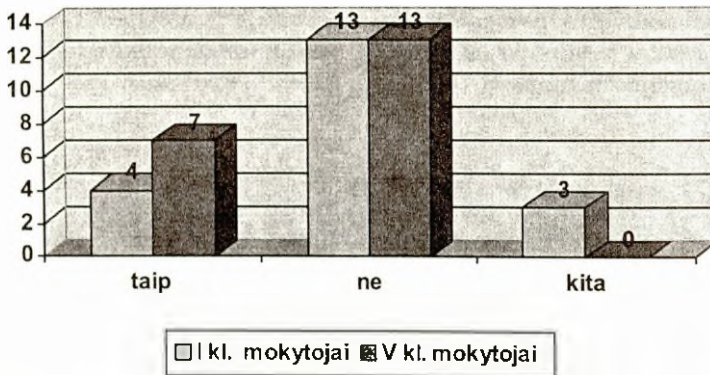
lengvumas ar sunkumas priklauso nuo *santykių šeimoje* (19 proc.) ir nuo *klasės psichologinio mikroklimato* (18 proc.). Vadinasi, galime daryti išvadą, kad pirmokų mokytojai adaptaciją sieja su vaiko parengimu mokyklai, jo fiziniu ir psichiniu išsivystymu, o penktokų mokytojai galvoja, kad vaikas iš šeimos atsineša vertybių sistemą, tradicijas, motyvaciją ir pan.



3 pav. Mokytojų atsakymų į klausimą „Nuo ko priklauso mokinių elgesys adaptacinio periodo metu?“ rezultatai

Į klausimą „Ar turite sunkumų bendraudami su mokiniais adaptacijos proceso metu?“ dauguma respondentų pabrėžė, kad neturi. Tik 20 proc. tyrime dalyvavusių mokytojų, kurie mokina pirmų klasių mokinius, ir 35 proc. – penktų klasių mokinius, paminėjo, kad jie susiduria su

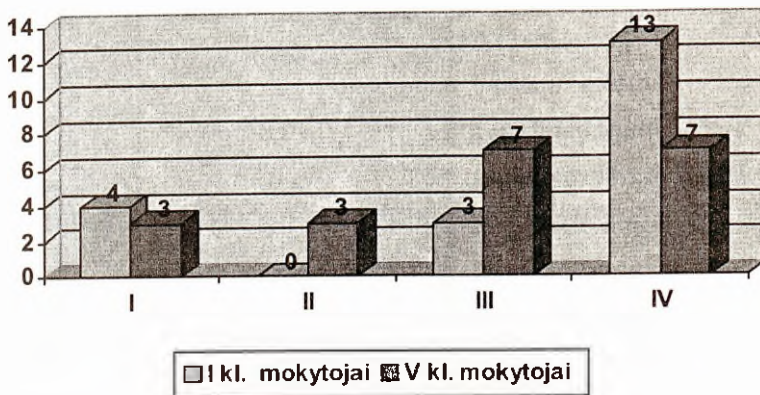
šiomis problemomis: *elgesio; nesugebėjimo susikaupti per pamokas; sunkumų, kuriuos patiria mokiniai, bendraudami su klasės draugais*. Iš tyrimo rezultatų galima matyti (žr. 4 pav.), kad daugiau problemų su mokiniais (adaptacijos proceso metu) turi penktokų mokytojai.



4 pav. Mokytojų atsakymų į klausimą „Ar turite sunkumų bendraudami su mokiniais adaptacinio periodo metu?“ rezultatai

Tyrime dalyvavusių mokytojų klausėme, kas, jų nuomone, turi didžiausią įtaką sėkmingai mokinių adaptacijai. Iš keturių anketoje pateiktų atsakymų variantų (*glaudžių ryšių su šeima palaikymas; mokytojų bendros pastangos; pradinių klasių mokytojo ar klasės auklėtojo organizuojama veikla; klasės mikroklimatas*) respondentai turėjo pasirinkti vieną, jų nuomone, svarbiausią, atsakymą. Tyrimo rezultatų analizė parodė (žr. 5 pav.), kad svarbiausiu veiksniu laikoma (65 proc. pirmų klasių moky-

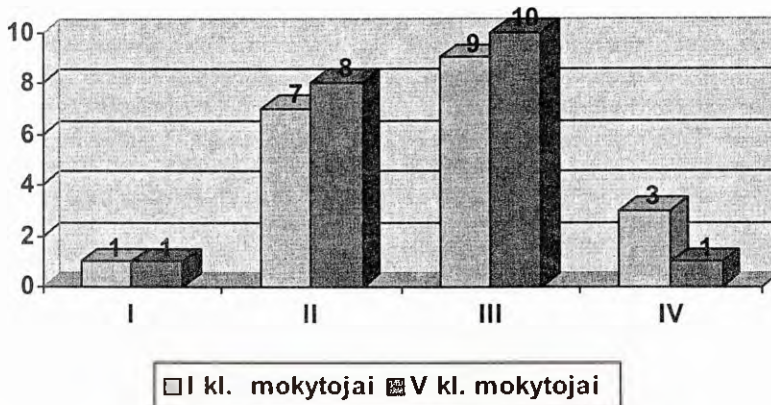
tojų ir 35 proc. penktų klasių) – *mokytojų bendros pastangos*; antruoju pagal reikšmingumą veiksniu (15 proc. pirmų klasių ir 35 proc. penktų klasių mokytojų) – *pradinių klasių mokytojo ar klasės auklėtojo organizuojama veikla*; trečiuoju veiksniu (15 proc. penktų klasių mokytojų ir nė vienas mokytojas, dirbantis pirmose klasėse) – *klasės mikroklimatas*; ketvirtuoju veiksniu (20 proc. pirmų klasių ir 15 proc. penktų klasių mokytojų) – *glaudžių ryšių su šeima palaikymas*.



5 pav. Mokytojų atsakymų į klausimą „Kas turi didžiausią įtaką sėkmingai mokinių adaptacijai?“ rezultatai (IV – mokytojų bendros pastangos; III – prad. kl. mokytojo ar kl. auklėtojo organizuojama veikla; II – klasės mikroklimatas; I – glaudžių ryšių su mokinio šeima palaikymas)

Vadinasi, galime daryti išvadą, kad ne visi apklausoje dalyvavę mokytojai galvoja, jog labai svarbu suvienyti savo ir kolegų patirtį, jėgas ir padėti mokiniams priprasti prie naujos aplinkos. Taip pat ne visi respondentai vertina, kad svarbiais veiksniais adaptacinio periodo metu yra klasės mikroklimatas ir glaudžių ryšių su mokinio šeima palaikymas. Didesnė dalis mokytojų respondentų, mokinčių penktų klasių mokinius, pažymi, jog sklandžiai adaptacijos eigai svarbią reikšmę turi klasės auklėtojo organizuojama veikla.

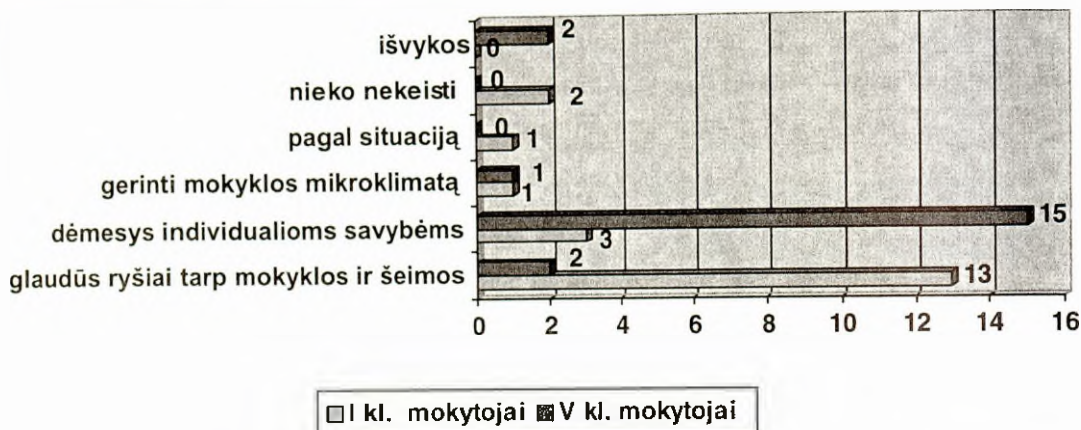
Atsakant į klausimą „Kokias naudojate bendravimo formas su mokinio šeima adaptacinio periodo metu?“ respondentų atsakymai pasiskirstė taip (žr. 6 pav.): 45 proc. mokytojų, dirbančių pirmose klasėse, ir 50 proc. – penktose klasėse, galvoja, kad veiksmingiausia bendravimo su šeima forma yra *individualūs pokalbiai*; 35 proc. pirmų klasių mokytojų ir 40 proc. penktų klasių – *bendri mokinių-tėvų-mokytojų renginiai*; 15 proc. pirmų klasių mokytojų ir 5 proc. penktų klasių galvoja, kad *klasės tėvų susirinkimai*; 5 proc. pirmų klasių ir 5 proc. penktų klasių mokytojų, kad tai *konsultacijos su specialistais*.



6 pav. Mokytojų atsakymų į klausimą „Kokias naudojate bendravimo su šeima formas adaptacinio periodo metu?“ rezultatai (IV – klasės tėvų susirinkimai; III – individualūs pokalbiai su mokinių tėvais; II – bendri mokinių-tėvų-mokytojų renginiai; I – konsultacijos su specialistais)

Atsakymų į klausimą „Ką reikėtų keisti, norint pagerinti mokinių adaptaciją klasėje, mokykloje?“ rezultatai parodė (žr. 7 pav.), kad 75 proc. penktokų mokytojų respondentų (15 proc. pirmokų mokytojų) galvoja, kad *reikėtų didesnę dėmesį skirti mokinių individualioms savybėms pažinti*. Vadinasi, penktokų mokytojai nori geriau pažinti savo ugdytinius, jų charakterio ypatumus.

65 proc. respondentų, kurie dirba pirmose klasėse (10 proc. – penktose klasėse), galvoja, kad mokinių *adaptaciją naujoje aplinkoje galėtų palengvinti glaudesni ryšiai tarp mokyklos ir mokinio šeimos*. Tyrime dalyvavę respondentai nurodė ir šiuos būdus: *išvykos* (10 proc. penktokų mokytojų); *mokyklos psichologinio mikroklimato gerinimas* (5 proc. ir pirmų, ir penktų klasių mokytojų).



7 pav. Mokytojų atsakymų į klausimą *Ką reikėtų keisti, norint pagerinti mokinių adaptaciją klasėje, mokykloje?* rezultatai

Išvados

- Teorinė literatūros analizė atskleidė, kad adaptacijos procesas yra sudėtingas ir turintis įtakos mokinių ugdymui. Specifiškumu pasižymi mokinių adaptacija mokykloje, t. y. tiek pirmoje, tiek penktoje klasėse;
- Mokytojo asmenybė tampa vienu iš svarbiausių veiksnių, kuriant saugią atmosferą ir modeliuojant mokinių tarpusavio santykius pirmose ir penktose klasėse adaptacijos proceso metu. Pasinaudodamas visomis priimtinais ugdymo formomis, bendradarbiaudamas su kitais mokytojais, mokinių tėvais ir kitomis institucijomis, mokytojas turi padėti mokiniams adaptuotis mokymo procese, naujame klasės kolektyve, mokykloje, bendruomenėje, visuomenėje;
- Adaptacijos proceso sėkmei įtakos turi mokinio šeima (mokytojai iškelia bendradarbiavimo su mokinio šeima svarbą, įvardydami individualių pokalbių ir bendrų renginių reikšmę), klasės kolektyvas (svarbi kiekvieno mokinio pozicija naujame klasės kolektyve), paties mokinio noras ir pastangos (vidinės darnos formavimasis, gebėjimas įveikti sunkumus, atsparumas pokyčiams ir naujiems patyrimams) pritaikyti prie naujos aplinkos ir naujų reikalavimų;
- Anketinė apklausa parodė, kad mokytojų vertinimai, susiję su mokinių adaptacija mokykloje, yra labai įvairūs. Norint šį požiūrį suvienodinti, būtina mokslininkų, atliekančių įvairius adaptacijos proceso mokykloje tyrimus, pagalba.

Literatūra

1. Ališauskas R. Švietimo kokybės matuokliai // Mokykla. – Nr. 8, 2000.
2. Chaplin P. Dictionary of psychology. – New York, London, vol. 10, 1985.
3. Čėsnaite D., Ivanauskienė F. Pirmos klasės mokinių psichosocialinės adaptacijos tyrimas // Pedagogika. – T. 54 (2001).
4. Grininė E. Vaiko adaptacija mokykloje. – Kaunas: Šviesa, 1984.
5. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. – Vilnius: Petro ofsetas, 2002.
6. Kazakevičius G. ir kt. Tėvai – partneriai // Mokykla. – Nr. 5–6, 1999.
7. Kučinskas V. Vadovavimo etika. – Klaipėda: KU leidykla, 2003.
8. Poderienė G. Mokymosi aplinka kaip mokinių adaptacijos veiksnys // Pedagogika. – T. 54 (2001).
9. Poderienė G. Mokymo aplinkos įtaka mokinių adaptacijai mokykloje: [daktaro disertacijos santrauka]. – Klaipėda: KU leidykla, 2005.

Summary

Giedrė Poderienė, Nijolė Janonytė

THE INFLUENCE OF PEDAGOGUE FOR PROCESS OF PUPILS ADAPTATION

The problems of adaptation accompany the man all his life. The character of these problems change in different intervals of age and take the different forms and act different methods for the man existence. It influence the biological subjects, social environment and the man's communication with environment, what surrounds him. The difficulty in any sphere influence the whole.

The process of adaptation is complicated for growing and ripening child. The entry to school is the beginning of new life and activity, new position in the society, new communications with adults and the same age pupils. It is very important, that the child can express his human essence at school, systematically develop his intellectual and the other abilities, teach the will, senses, acquire the necessary knowledges and habits, make the system of humane values and successfully go into the society.

It is important, that the adult men really value child, who adapates in new environment, that the demands correspond to singularities of child age and it is important to take into account for his wishes, needs, opinion. It is important to help for child to perceive his emotions, senses in this period of his life, to teach him successfully to overcome the stress and acquire the necessary habits of communication.

If the child was safe at school, first of all the safe environment would be created, in what the important condition – the respectful standpoint of pedagogue to each pupil: his thoughts, senses, the speed of work. It depends on abilities of pedagogue, his communication with pupils and their parents. The general purpose of pedagogues and pupils parents, when their children began to learn on first or fifth forms, is to help for child “to grow himself”, adaptate to new conditions. In psychological standpoint it can reach, when pedagogue reaches the equality of rights, respectful communication, the right to choose, the responsibility for himself and for other, who is near him. The pedagogue can't help for pupils (in this period of life and learning the pupils wait for help of adult men, because they want to rid of fright, voltage, distrust for himself), if they don't understand motives of their behaviour and emotional conditions. These qualities of pedagogue, than empathy, pliability, ability to judge conflicts, creative work, frankness for the new experience positively influence the process of adaptation at school.

Each pedagogue, who works with pupils, in his profession activity realises values, with whom the aspects of profession life are connected (how the values are realized in work). It influences the pedagogue is content with his work or isn't. The experience indicates, that it is the negative standpoint of pedagogue for his pupils. The problems of thees pedagogues are that: pupils don't want to learn, they aren't disciplined. Pedagogues from modern school are learned in dehumanize school, what was oriented for learning of subject material.

The higher shool didn't help them to change attitude about the important purposes of pedagogue profession.

It is important to teach recognize himself and other people emotions in process of adaptation on the first or fifth forms. The pedagogues (the pupils parents too) must teach the child for ability make different roles, learning to understand himself and other people emotion conditions, address for help, if it needs.

On the first and fifth forms, when the new coolective of pupils is formed, the school, pedagogues must make the conditions for direction mutual relations of pupils, reach that all members of coolective will value himself and other members of coolective, that can teach, form, integrate and help to adaptate. With acquaintance of pupils is reached to definite, what the structural elements of pupils education process are, to what must take into account preparing and making measures of pedagogical influence, improving the status of each pupil in the new coolective .

Analysing the process of adaptation of the first or fifth forms we carried out the swinging, what the purpose is to research the values of pedagogues, what are connected with adaptation of the first and fifth forms, letting better understand the process of pupils adaptation and foresee the methods for helping the pupils in process of adaptation.

The members of our swinging were 40 pedagogues from Kaunas secondaries schools “Nemunas”, “Žiburys” and “Eiguliai”, working with pupils of the first and fifth forms. We chose these methods of swinging: questionnaire questioning and comparative analysis.

The analysis of swinging results showed, that pedagogues of first forms the adaptation connected with child's preparing for school, his physical and psychical development, and pedagogues, working with pupils of fifth forms, the adaptation connected with the values, what child carries from his family, with tradicions and motivation of learning.

The master of class is the most intimacy for the pupils of fifth form. He the best knows all problems of pupils. On the first form one pedagogue teaches pupils and they quickly esed to him, share their problems with pedagogue. The individual conversations with parents of pupils are the most important for the process of effective adaptation, because it helps better to know each pupil. Many pedagogues affirm that the adaptation is average, because there are pupils, who hardly adapates in the new environment and takes the new demands. It needs working individuality with these pupils: to know with parents of pupils more intimacy, to explain the course of adaptation and difficulties in the other steps of socialization.

*Klaipėdos universitetas,
Ugdymo metodikų katedra
Kauno mieste „Nemuno“ vidurinė mokykla
Įteikta 2005 m. rugpjūčio mėn.*